

Vedgårdsholmen 12

Vedgårdsholmen 12, Fornl 93, Kalmar, Kalmar kommun, Småland
Arkeologisk förundersökning, 1985

Sandra Lundholm

Rapport November 2006
Kalmar läns museum

Nationella rapportprojektet 2006

RAPPORT

Datum 2006-12-04
KLM obj nr 85/8
KLM dnr 213/85, 354/85
Lst dnr 11.391-773-85

Landskap: Småland
Kommun: Kalmar
Socken: Kalmar
Fastighet: Vedgårdsholmen 12
Fornl. nr: 93

Arkeologisk förundersökning utförd 1985-02-30 av Monika Rasch

Ekonomiskt kartblad 4G 6g Kalmar bifogas

X 628165

Y 153434

Uppdragsgivare: Bygg Paul

Dokumentation

Fynd, KLM nummerserie:

Situationsplan, skala: Bifogas, Skala 1:100

Plan, skala:

Profil, skala:

Inledning:

I februari 1985 ansökte Bygg Paul AB om schaktlov för grundförstärkning av ett hamnmagasin på Vedgårdsholmen. Länsstyrelsen beslutade att Kalmar Läns Museum skulle utföra en arkeologisk förundersökning för att visa om det behövdes en mer omfattande undersökning av platsen. Fornlämningen som berörs utgörs av bebyggelse- och hamnlämningar från 1600-1700-tal.

Vedgårdsholmen

Innan utbyggnaden av Kvarnholmen på 1600-talets mitt var Vedgårdsholmen endast ett skär i Kalmarsund. Detta omformades för att planeras in i Kvarnholmens försvarssystem. Då kallades hamnen för Kättilen och låg då omedelbart norr om slottet utanför stadsparken. Under 1500-talet utökades befästningsverken omkring slottet och Karl IX beslutade då att flytta skeppsbryggeriet som låg söder om slottet till Skeppsholmarna (nuvarande Vedgårdsholmarna). Skepps-bryggeriet bedrev sin verksamhet här ända fram till mitten av 1670-talet.

Under 1600-talet bestod de äldsta hamnanordningarna på kvarnholmen av träbryggor som löpte ut i vattnet från stadsmuren. Holmen förbands med kvarnholmen via en jordbro i Kaggensgatans förlängning. Vid jordbrons fäste på holmen utvecklades en lastplats och torg. Yttre och inre Vedgårdsholmen samt barlastholmen blev upplag för virke under denna tiden, samt att tullen tidvis låg placerad här.

Under 1700-talet utvidgades och muddrades hamnen. Vedgårdsholmen fortsatte att användas för virkesupplagen, men dessa delades upp på ca 20 lotter som arrenderades av köpmän, brukspatroner och hantverkare. Under 1760-talet hade inre Vedgårdsholmen ungefär samma sträckning som tidigare. Utrymmet mellan magasinerna på holmen och stadsmuren bildade hamnen. Det inre partiet av hamnen var Ölandshamn och

mitt på holmen låg Ölandstullen 1762. Stora tullen byggdes 1719 på Tullbron öster om stadsporten.

Under 1800-talet fortsattes hamnen att förbättras, bl.a. utökades kajdammen 1828. Under perioden fick fartygen större tonnage och ångfartygen började användas. Eftersom hamnen inte var tillräckligt djup för dessa skepp beviljade riksdagen 1851 anslag och lån för väsentlig ombyggnation av hamnen. En ny plan utarbetades av de Geer och arbetet utfördes 1852-1855. Tullhuset ersattes på 1860-talet av ett nytt på samma plats. Ökad trafik under följande årtionden gjorde att hamnen successivt förbättrades för att klara av trycket. C H Öhnell gjorde upp en plan för en ombyggnation av hamnen 1876, då fylldes den smala kanalen mellan Vedgårdsholmen och kvarnholmen igen, vilket bl.a. har ett samband med framdragandet av järnvägsspår. 1876-80 byggdes sten- och träkaj på olika håll i hamnen, samtidigt utvidgades yttre Vedgårdsholmen och fick en ny kaj av trä. De brädgårdar som tidigare har legat på skeppsbron flyttas till yttre Vedgårdsholmen. Gamla Ölandshamnen fylldes igen och där uppkom istället den stora planen mellan stadsvallen och margarinfabriken och magasinen.

Kalmar stormarknad var tidigare en grynkvärn (Svea havregrynskvärn) som grundades 1898. 1905 ombyggdes denna till Margarinfabriken Svea. Fastigheten tillbyggdes 1909 med Sveriges första raffinaderi. På slutet av 1950-talet upphörde Margarinfabriken Svea med sin verksamhet i dessa lokaler och i början av 1960-talet flyttade Kalmar stormarknad in i utrymmena. Dessa lokaler skall nu med tillbyggnad bli varuhuset Baronen. På den nu planerade schaktningsytan har vedgårdstorget legat, som år 1762 delvis var bebyggt. År 1766 revs byggnaderna och år 1767 beslöt man stensätta torget. Genom denna förundersökning fanns en chans att titta på hur torget har utvecklats. Det ansågs stadshistoriskt viktigt att försöka klarlägga dess historia. Genom en utgrävning kan man kanske undersöka vilka beläggningar torget hade före stenläggningen.

Tidigare undersökningar

På platsen har flera provgrävningar utförts. Den största ägde rum 1976 på platsen för Kalmar stormarknad. Undersökning utfördes genom att sökschakt av varierande längd och bredd grävdes på ytan. Det som påträffades vid grävningen var bl.a. flera olika golvnivåer av trä samt troligen lämningar efter en befästning. På grävningens norra del påträffades endast fyllnadsmassor ner till sjösanden, vilket utgrävorna tolkade som den ursprungliga begränsningen av holmen.

Undersökningsresultat:

Under förundersökningen påträffades rester efter en eventuell stensatt kaj vilket utgjordes av två tillhuggna stenar. Utöver det berördes endast påförda massor.